

SXEDIO.G63

19.2.1959: ΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ, ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ, ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ ΥΠΟΓΡΑΦΟΥΝ ΣΤΟ ΛΑΓΚΑΣΤΕΡ ΧΑΟΥΖ ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Το πρωί της 19ης Φεβρουαρίου 1959 συνήλθε σε τελευταία συνεδρία η Πενταμερής Διάσκεψη του Λονδίνου που συγκλήθηκε για το Κυπριακό, σε επίπεδο Πρωθυπουργών.

Παρόντες οι Πρωθυπουργοί της Βρετανίας Χάρολντ Μακμίλλαν και της Ελλάδας Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Φατίν Ζορλού, αντιπροσωπεύοντας τον τραυματία Πρωθυπουργό Αινάν Μεντερές, που βρισκόταν στο Νοσοκομείο ύστερα από τη συντριβή νωρίτερα του αεροπλάνου του στο αεροδρόμιο Κάτουϊκ, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο Φαζίλ Κουτσιούκ.

Τις εργασίες της συνεδρίας άνοιξε ο Χάρολντ Μακμίλλαν που προήδρευε:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χάρολντ Μακμίλλαν): Αυτή είναι μια πλήρης διάσκεψη στην οποία αντιπροσωπεύονται οι τρεις ενδιαφερόμενες Κυβερνήσεις και οι αντιπρόσωποι του Κυπριακού λαού.

Σκοπός μας ήταν όπως αυτή η σύσκεψη είναι η τελευταία, στην οποία να παρευρίσκονται οι Πρωθυπουργοί της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Αλλά για λόγους, οι οποίοι αλλοίμονο, είναι γνωστοί σε όλους, είναι αδύνατο για το φίλο μας κ. Μεντερές, Πρωθυπουργό της Τουρκίας, να βρίσκεται μαζί μας σήμερα.

Χαιρόμαστε για τη σχεδόν ως εκ θαύματος διάσωση του και λυπούμαστε μαζί του, και μαζί με τους συμπατριώτες του, για την απώλεια τόσων συναδέλφων του.

Σαν Πρόεδρος αυτής της διάσκεψης νομίζω ότι η καλύτερη μέθοδος για μένα, για να προχωρήσουμε

είναι να ζητήσω από τον Υπουργό Εξωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου να προβεί σε έκθεση της θέσης στην οποία καταλήξαμε.

ΛΟΙΠΤ: Στη συνάντηση της 17ης Φεβρουαρίου υποδεχθήκαμε το γεγονός ότι η διάσκεψη πραγματοποιείται και έκαμα διακήρυξη για τη θέση της Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου. Ανέφερα την αποδοχή μας επί της συμφωνίας της Ζυρίχης ως βάση για την τελική διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος υπό ορισμένους όρους. Και κυκλοφόρησα ένα έγγραφο που περιλαμβάνει τη δήλωση αυτή, το οποίο θεωρείται σαν έγγραφο υπ αριθμόν Ενα της Διάσκεψης.

Επίσης καθόρισα το επιπρόσθετο άρθρο το οποίο ζητούμε να προστεθεί στη Συνθήκη Εγγύησης για να δώσει επιρροή στον πρώτο μας όρο και έχει επίσης κυκλοφορήσει σαν έγγραφο υπ αριθμόν Τρία της Διάσκεψης.

Έγιναν τότε διακηρύξεις από μέρους των Υπουργών Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας με τις οποίες επαναβεβαιούται η συμφωνία και έγιναν αποδεκτές οι δηλώσεις μου από μέρους της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου με τους όρους που καθόρισα.

Στη συνέχεια προέβησαν σε αρχικές παρατηρήσεις οι αντιπρόσωποι της ελληνικής και της τουρκικής κοινότητας της Κύπρου.

Χθες το βράδυ, 18 Φεβρουαρίου, έγινε νέα συνάντηση. Στη συνάντηση αυτή ο δρ Κουτσιούκ, εκ μέρους της τουρκοκυπριακής κοινότητας αποδέχθηκε τις συμφωνίες και τις δηλώσεις των τριών Κυβερνήσεων σαν τη συμφωνηθείσα βάση για τελική διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος.

Μετά από συζητήσεις, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, δήλωσε ότι δεν ήταν σε θέση να δώσει την απάντηση του μέχρι σήμερα το πρωί.

Στις 9.30 σήμερα το πρωί πήρα μήνυμα από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο με το οποίο με πληροφορεί ότι είναι καταφατική η απάντηση του στο ερώτημα μου, κατά πόσον αποδέχεται τα έγγραφα που σχετίζονται με

την ίδρυση της Δημοκρατίας της Κύπρου, που καταρτίστηκαν και εγκρίθηκαν από τους αρχηγούς των Κυβερνήσεων της Ελλάδας και της Τουρκίας στη Ζυρίχη στις **11** Φεβρουαρίου, **1959**, και τις διακηρύξεις των Κυβερνήσεων του Ηνωμένου Βασιλείου και των Υπουργών Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας στις **17** Φεβρουαρίου **1959**.

Ετσι προσκάλεσα τους συνέδρους να παραστούν στη διάσκεψη σήμερα το απόγευμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστώ. Νομίζω τώρα, εξοχότατοι και Κύριοι, ότι έχουμε ορισμένες επίσημες διευθετήσεις να κάνουμε.

Έχουμε ένα αριθμό εγγράφων τα οποία πρέπει να υπογραφούν και άλλα που πρέπει να μονογραφηθούν, και αυτό αποτελεί διαδικασία, η οποία μπορεί να γίνει εύκολα μεταξύ μας από τη γραμματεία, αφού κυκλοφορήσει γύρω στο τραπέζι τα διάφορα αντίγραφα. Εισηγούμαι όπως αυτό γίνει τώρα.

Υπάρχει ένα έγγραφο το οποίο προτείνεται όπως υπογραφεί από τους Πρωθυπουργούς των τριών χωρών, και αλλοίμονο, ο κ. Μεντερές δεν είναι εδώ για να το υπογράψει. Αλλά νομίζω και ο κ. Καραμανλής συμφώνησε μαζί μου, και νομίζω ότι θα είναι αποδεκτό και από τον κ. Ζορλού, ότι αν ο κ. Μεντερές είναι καλά, όταν τελειώσει αυτή η σύσκεψη, εγώ και ο κ. Καραμανλής να πάρουμε τα έγγραφα στο Νοσοκομείο, ώστε να έχει την ευχαρίστηση να υπογράψει επίσημα και να συμπληρωθεί η όλη διαδικασία.

Εάν είναι αποδεκτό, είμαι βέβαιος ότι επιθυμείτε να μεταφέρουμε τις καλές επιθυμίες όλων, που είναι εδώ συγκεντρωμένοι.

Ετσι νομίζω ότι το επόμενο πράγμα που έχουμε να κάνουμε είναι να προχωρήσουμε με την απλή διαδικασία της υπογραφής των εγγράφων και των διακηρύξεων, μετά από την οποία δεν έχω αμφιβολίες ότι οι ηγέτες των αντιπροσωπειών εδώ, θα ήθελαν να προβούν σε μερικές παρατηρήσεις, και εάν μου επιτρέπετε, θα το κάνω εγώ πρώτα και θα ακολουθήσουν οι άλλοι.

(Στη συνέχεια μέλη της γραμματείας περιφέρουν γύρω από το τραπέζι τα διάφορα έγγραφα τα οποία και υπογράφονται από τους συνέδρους).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κύριοι, ελπίζω ότι θα μου επιτρέψετε να πω μερικά λόγια στο τέλος της παρούσης τελετής.

Πρόκειται για μια αξιομνημόνευτη περίπτωση. Η Ανατολική Μεσόγειος υπήρξε πάντοτε μια περιοχή αποφασιστικής σημασίας. Εκεί βρίσκεται το κλειδί σε τόσες σημαντικές περιοχές στον κόσμο.

Εσείς, οι Έλληνες και εσείς οι Τούρκοι φίλοι μας, ζήτε εκεί. Αλλά τα προβλήματα της περιοχής είναι πολύ λιγότερο ζωτικής σημασίας σε μας σ' αυτή τη χώρα από τα δικά σας.

Με την παρέλευση του χρόνου, η Βρετανία, η Ελλάδα και η Τουρκία, είχαν διάφορες φιλικές σχέσεις μεταξύ τους. Συνήθως είμαστε φίλοι, κάποτε διαχωριστήκαμε.

Ακόμη κατά την τελευταία γενεά υπήρξε αυξανόμενη αντίληψη μεταξύ των Κυβερνήσεων μας, και είμαι ευτυχής να πω και μεταξύ των λαών μας, ότι αν δεν σταθούμε ο ένας δίπλα στον άλλο, τα αγαπημένα μας ιδεώδη και τα μεγάλα μας ενδιαφέροντα, θα σαρωθούν από την κοινή καταστροφή. Το γνωρίζαμε αυτό. Μόνο μια ακόμη πηγή διαφωνίας εξακολουθεί να παραμένει μεταξύ μας- το πρόβλημα το οποίο ελπίζουμε ότι έχει λυθεί ευνοϊκά σήμερα, το πρόβλημα της Κύπρου.

Ήταν πάντοτε φανερό σε μένα και ιδιαίτερα περισσότερο από την τριμερή Διάσκεψη, σε αυτή την αίθουσα το **1955**, ότι το κυπριακό ήταν πρόβλημα το οποίο μπορούσε να λυθεί μόνο με συμφωνία μεταξύ των τριών Κυβερνήσεων μας, ως επίσης και μεταξύ των ιδίων των Κυπρίων.

Εξ άλλου είναι οι Κύπριοι που ζουν στην Κύπρο. Για την ευτυχία και την πρόοδο τους είμαστε όλοι υπεύθυνοι. Να γιατί χαίρομαι, αν μπορώ ταπεινώς να πω, για το κουράγιο και τη φαντασία που ενέπνευσε τους ηγέτες τους σήμερα. Είμαι σίγουρος ότι θα έχουν

την επιβράβευση τους.

Πέρασαν σχεδόν τέσσερα χρόνια από την τριμερή Διάσκεψη. Πολύ αίμα- βρετανικό, ελληνικό και τουρκικό- χύθηκε. Ισχυρά πάθη έχουν δημιουργηθεί. Αυτό δεν με εκπλήττει, διότι αποτελούμε όλοι περήφανα και παλιά έθνη, που επιμένουν στην υπεράσπιση των ιδεών τους και σκληρά στην υπεράσπιση των ενδιαφερόντων τους.

Ακόμη νομίζω ότι είναι αλήθεια, αν πω ότι στις ώρες της μεγάλης πικρίας, γνωρίζαμε πάντα ότι κάποια μέρα, θα υπάρξει διευθέτηση, την οποία ο καθένας μας, θα αποδεχθεί σαν σύμφωνη, με την τιμή και τη συνεχιζόμενη φιλία μας. Αυτή η διευθέτηση έφθασε. Για να φθάσουμε σ' αυτή, ο καθένας μας, όλοι μας στην αίθουσα αυτή, κάναμε υποχωρήσεις και είμαι βέβαιος ότι ήταν ορθό για μας να προβούμε στις αμοιβαίες παραχωρήσεις.

Η διευθέτηση αυτή αναγνωρίζει το δικαίωμα του λαού της Κύπρου, σε ένα ανεξάρτητο καθεστώς στον κόσμο. Είναι μια διευθέτηση, η οποία αναγνωρίζει τον ελληνικό χαρακτήρα της πλειοψηφίας του Κυπριακού λαού. Αλλά είναι επίσης και μια διευθέτηση, η οποία προστατεύει τον εθνικό χαρακτήρα και την κουλτούρα της τουρκοκυπριακής κοινότητας είναι μια διευθέτηση, η οποία διατηρεί στο Ηνωμένο Βασίλειο τις αμυντικές διευκολύνσεις που είναι ουσιώδεις, όχι μόνο για τους στενούς εθνικούς μας σκοπούς, αλλά για τις ευρύτερες συμμαχίες στις οποίες είμαστε μέλη.

Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων μας, οι Υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας, κατέστησαν σαφές, ότι δεν αντιτίθενται όπως η Κύπρος παραμείνει με κάποια μορφή, συνδεδεμένη, με την Κοινοπολιτεία, παρ' όλον βεβαίως, ότι πρέπει να δοθεί ευκαιρία στο λαό της Κύπρου να εκφράσει τις απόψεις του, όταν θα έχει τα συνταγματικά μέσα για να λάβει αυτή την απόφαση.

Είναι επίσης θέμα που πρέπει να απασχολεί τις άλλες κυβερνήσεις της Κοινοπολιτείας. Εάν η

Κυβέρνηση της Κύπρου διακηρύξει ότι επιθυμεί να παραμείνει συνδεδεμένη με την Κοινοπολιτεία, τότε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, σε συνεργασία με τα άλλα μέλη της Κοινοπολιτείας, θα είναι έτοιμη σίγουρα να εξετάσει με συμπάθεια, πως αυτή η επιθυμία μπορεί καλύτερα να ικανοποιηθεί.

Κύριοι, ο αγώνας μπροστά μας είναι να θέσουμε σε εφαρμογή τις συμφωνίες στις οποίες έχουμε καταλήξει και υπογράψει σήμερα. Για τον σκοπό αυτό γνωρίζουμε όλοι ότι απαιτείται περισσότερο λεπτομερής δουλειά. Υπάρχουν πολλά που πρέπει να προσεγγισθούν από τη σταθερή γραμμή της συμφωνίας στην οποία καταλήξαμε και με αυτό το πνεύμα η εργασία θα είναι σίγουρα επωφελής.

Θα ήθελα να προσθέσω μόνο αυτό: Εγώ πίστευα πάντα ότι όταν το μέλλον του κόσμου είναι αβέβαιο και απατηλό με τόσους πολλούς κινδύνους, τίποτα δεν γίνεται παρά μόνο με το πνεύμα της φιλίας μεταξύ λαών και εθνών, τα οποία είναι αλληλοεξαρτώμενα. Η συμφωνία έγινε μέσα σ αυτό το πνεύμα και είναι ως εκ τούτου έκφραση ταυτόχρονα της ελπίδας και της πίστης μας.

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ: (Πρωθυπουργός της Ελλάδας): Κύριε Πρόεδρε,

Ευχαριστώ πολύ για τα ευγενικά σας λόγια. Θα ήθελα πρώτα να εκφράσω την ειλικρινή μου λύπη για την απουσία του φίλου μου κ. Μεντερές και τις εγκάρδιες ευχές μου για ταχεία ανάρρωση. Είναι με ικανοποίηση που συναντηθήκαμε εδώ σ' αυτή τη διάσκεψη που συγκαλέσετε και εκτιμούμε πολύ τη φιλοξενία που μας επιδαψιλεύετε.

Συμμερίζομαι τη χαρά σας για την επιτυχία των συνδυασμένων προσπαθειών μας, τόσο στη Ζυρίχη όσο και εδώ στο Λονδίνο. Προς το παρόν πρέπει να χαρούμε σαν νοοί τη γέννηση του νέου κράτους της Δημοκρατίας της Κύπρου.

Είμαι ιδιαίτερα συγκινημένος από την ευκαιρία αυτή διότι στους καιρούς μας στους οποίους πραγματοποιείται ένας τόσο τρομερός αγώνας

εναντίον των δυνάμεων της καταπίεσης εμείς του Ελεύθερου Κόσμου δώσαμε το απτό παράδειγμα του τι μπορεί να επιτύχει το πνεύμα της συνεργασίας μεταξύ των λαών.

Είναι η βαθύτατη μου πεποίθηση, ότι η λύση στην οποία καταλήξαμε, ικανοποιεί με τον καλύτερο τρόπο τις προσδοκίες ολόκληρου του λαού της Κύπρου, ο οποίος τώρα αποκτά την ελευθερία του και μπορεί είμαι βέβαιος, να προσβλέπει προς μεγάλη ευτυχία.

Από την αρχή των διαπραγματεύσεων ο κύριος σκοπός μας ήταν ότι δεν πρέπει να υπάρξει νικητής εκτός από το λαό της Κύπρου και μόνο.

Είμαι βέβαιος ότι το πετύχαμε.

Είναι η καλύτερη λύση, διότι αφήνει στην πλειοψηφία της νήσου τα δικαιώματα για να την καταστήσουν ικανή να αναπτύξει με τον πλέον κατάλληλο τρόπο, όλα τα στάδια της ζωής, ενώ διασφαλίζει στη μειοψηφία μια καλή ευκαιρία για διατήρηση του χαρακτήρα της και των ιδρυμάτων της, όπως επίσης και να απολαμβάνει γενναιόδωρα την κοινή εξουσία και τις ευθύνες.

Να γιατί εκφράζω την εμπιστοσύνη μου προς το μέλλον της Κύπρου. Όπως εσείς έχετε τονίσει ορθά, Κύριε Πρόεδρε, εξαρτάται από τους Κυπρίους να αποφασίσουν για το μέλλον της σύνδεσης τους με την Κοινοπολιτεία. Η Ελλάδα δεν παίρνει θέση στο θέμα.

(Στη συνέχεια ο Καραμανλής απευθυνόμενος στους αντιπροσώπους των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, είπε τα εξής):

ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΕ, εσείς, ο ηγέτης των Ελληνοκυπρίων αδελφών μας, αναλαμβάνετε στους ώμους σας τις βαριές ευθύνες να οδηγήσετε το λαό της Κύπρου προς την ευτυχία και την ευημερία σε παραδειγματική ενότητα.

ΔΡΑ ΚΟΥΤΣΙΟΥΚ, εσείς επίσης αναλαμβάνετε τις ευθύνες τις οποίες είμαι βέβαιος ότι θα αντιμετωπίσετε επιτυχώς με τη συνεργασία των άξιων συμβούλων σας.

Πρόκειται για την ύπαρξη ενός νέου κεφαλαίου στην Ιστορία της Κύπρου. Είμαι βέβαιος ότι και εσείς

επίσης θέλετε να βοηθήσετε στην επιτυχή συγγραφή του.

Αλλά, Κύριε Πρόεδρε, το ευτυχές αυτό αποτέλεσμα έχει επίσης άλλες σημαντικές πλευρές.

Εγκαθιδρύει την πατροπαράδοτη φιλία των χωρών μας, η οποία πριν από πολλά χρόνια, εκτός από αυτούς τους δεσμούς συμμαχίας, συνδεόταν και με δεσμούς αγώνων και επιτυχιών.

Επίσης αποκαθιστά τους στενούς δεσμούς φιλίας μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας, ενισχύει το οικοδόμημα του οποίου τα θεμέλια τέθηκαν από τον Κεμάλ Ατατούρκ και τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Το κράτος πρέπει και θα αποτελεί νέα έκφραση και σύμβολο αυτών των δεσμών φιλίας και συνεργασίας.

ΖΟΡΛΟΥ: (Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας ο οποίος μιλά εκ μέρους του Πρωθυπουργού Ατνάν Μεντερές): Θέλω να εκφράσω πρώτα τη λύπη του Πρωθυπουργού της Τουρκίας που δεν μπορεί να βρίσκεται εδώ σήμερα, σ' αυτή την ευτυχή στιγμή. Θέλω πρώτα να σας διαβάσω το μήνυμα που αποστέλλει προς τη Διάσκεψη:

"Επιτρέψτε μου πρώτα να σας αναφέρω την ικανοποίησή μου για την έκφραση της συμπάθειας σας και του ειλικρινούς ενδιαφέροντος που πήρα από σας και από το φίλο μου κ. Καραμανλή και τα άλλα μέλη της διάσκεψης, σχετικά με το τραγικό δυστύχημα της παρελθούσης Τρίτης.

Είναι πραγματικά θαύμα το ότι υπήρξαν διασωθέντες και ευχαριστώ το Θεό γι' αυτό. Αλλά δεν θα ήθελα να αποκρύψω ταυτόχρονα τα αισθήματα της βαθιάς μου λύπης, που με καταλαμβάνουν, όταν σκέφτομαι αυτούς που λείπουν, και ιδιαίτερα εκείνους τους συναδέλφους που βοήθησαν τόσο πολύ στην προετοιμασία, από τουρκικής πλευράς, της εργασίας την οποία τώρα θα επισφραγίσουμε.

Επιτρέψτε μου επίσης να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου και το θαυμασμό μου προς τους διάφορους βρετανούς πολίτες και αρχές που μας

βοηθούν στην ανακούφιση των θυμάτων του δυστυχήματος και προσφέρουν βοήθεια και παρηγοριά".

Κύριε Πρόεδρε, συναντώμαστε για να επιτύχουμε λύση του πλέον πολύπλοκου προβλήματος διπλωματίας και εξωτερικής πολιτικής που γνώρισε ο μοντέρνος κόσμος τα τελευταία χρόνια. Ο καθένας γνωρίζει πόσο δυσχερής και γεμάτος δυσκολίες και κινδύνους ήταν ο αγώνας μας, αλλά λόγω του πνεύματος αμοιβαίας κατανόησης και ειλικρινούς φιλίας που ενέπνεε όλους μας, αυτά τα τεράστια εμπόδια έχουν υπερπηδηθεί και έχει εξευρεθεί μια διευθέτηση, η οποία αντιπροσωπεύει τη σταθερή και αταλάντευτη βάση, για τη λύση του Κυπριακού προβλήματος.

Η τουρκική Κυβέρνηση αποδέχεται πλήρως τα συμπεράσματα της παρούσης διάσκεψης και είναι αποφασισμένη να παραμείνει σταθερή σ' αυτά κάτω από όλες τις περιστάσεις.

Η Τουρκία πιστεύει ότι η λύση που συμφωνήθηκε αντιπροσωπεύει την πλέον πρακτική και δίκαιη διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος.

Είναι πεπεισμένη ότι, δεδομένου ότι θα τηρηθεί από όλους η λύση αυτή, η οποία φροντίζει για τα ενδιαφέροντα όλων των ενδιαφερομένων, θα φέρει την ειρήνη και τη φιλία και την ειλικρινή συνεργασία μεταξύ των δυο κοινοτήτων της νήσου, για το καλό όλων των χωρών μας και ολόκληρου του ελεύθερου κόσμου, στον οποίο υπερήφανα ανήκουμε.

Είμαι βέβαιος ότι θα δημιουργήσει το ευοίωνο κλίμα για μια νέα περίοδο ειλικρινούς συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, η οποία θα φέρει τις δυο χώρες ακόμη πιο κοντά τη μια προς την άλλη, παρά ποτέ άλλοτε.

Επιτρέψτε μου να καταλήξω, τονίζοντας ότι η εργασία που επιτύχαμε αντιπροσωπεύει, χωρίς καμιά αμφιβολία, το αποτέλεσμα των κοινών προσπαθειών.

Με άλλα λόγια έχουμε μια υποχρέωση να εκφράσουμε ιδιαίτερες ευχαριστίες προς τους ηγέτες των δυο κοινοτήτων, οι οποίοι με αντίληψη, υπευθυνότητα και προθυμία για συνεργασία, θα

κατευθύνουν την Κύπρο προς την ευτυχία. Είμαι βέβαιος ότι η διάσκεψη θα συμφωνεί μαζί μου, όταν λέγω ότι τους αξίζει ιδιαίτερα ο θαυμασμός και η ευγνωμοσύνη μας.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ: Θα ήθελα να πω μερικά λόγια για τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας.

Σήμερα ελπίζω να βρίσκεται στο στάδιο της ανάρρωσης μετά από το αεροπορικό δυστύχημα. Είναι χάρης στη Θεία Πρόνοια που σώθηκε.

Κύριε Πρόεδρε, αυτή είναι μια μεγάλη μέρα για τη θετικότητα της ενότητας και της συνεργασίας που επικράτησε πάνω στην αρνητικότητα και το διαχωρισμό.

Σημειώνει την έναρξη ενός κεφαλαίου για την Κύπρο, τόσο στις σχέσεις μεταξύ του λαού της με το λαό του Ηνωμένου Βασιλείου όσο και στις σχέσεις των Ελλήνων και των Τούρκων της Κύπρου.

Χθες είχα μερικές επιφυλάξεις. Ξεπερνώντας τις επιφυλάξεις μου, το έκανα με πνεύμα εμπιστοσύνης και καλής διάθεσης προς την τουρκοκυπριακή κοινότητα και τους ηγέτες της.

Είναι η σταθερή μου πίστη ότι με ειλικρινή αντίληψη και αμοιβαία εμπιστοσύνη μπορούμε να εργασθούμε με τρόπο, που δεν θα αφήνει περιθώρια διαφωνιών, για οποιεσδήποτε γραπτές πρόνοιες και εγγυήσεις.

Πρώτα μετρά η καρδιά.

Είμαι βέβαιος ότι όλες οι παλιές διαφορές θα ξεχασθούν εντελώς. Αποτελούν ήδη παρελθόν.

Σ' αυτή την τελευταία συνάντηση της διάσκεψης θα ήθελα να εκφράσω τις εγκάρδιες ευχαριστίες μου προς την Κυβέρνηση της Α. Μ. και τις Κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας για το πνεύμα της συνεργασίας που κάλυπτε την εργασία τους για τη διευθέτηση του προβλήματος.

Μπορώ να διαβεβαιώσω αυτή τη Διάσκεψη, ότι το ίδιο πνεύμα θα κυριαρχεί στις σκέψεις και τις ενέργειες μας. Δεν υποτιμώ τις δυσκολίες που είχαμε να υπερπηδήσουμε.

Το σημαντικό αποτέλεσμα της διάσκεψης είναι το νέο πνεύμα της ενότητας και της συνεργασίας που τόσο επιγραμματικά έχει αντικαταστήσει το πνεύμα του διαχωρισμού και της πάλης.

Πιστεύω σταθερά ότι διανοίγεται σήμερα μια νέα εποχή για το λαό της Κύπρου, μια εποχή ειρήνης και ευημερίας. Δεν έχω καμιά αμφιβολία, ότι οι δυο κοινότητες, εργαζόμενες στενά μεταξύ τους υπό την καθοδήγηση του Υψίστου, θα μπορέσουν να αναπτύξουν την ευημερία της νήσου για το κοινό καλό.

Ευχαριστώ Κύριε Πρόεδρε,

ΦΑΖΙΛ ΚΟΥΤΣΙΟΥΚ: Κύριε Πρόεδρε, η ατμόσφαιρα της επιτυχίας και της χαράς σήμερα αμαυρώνεται δυστυχώς με το δυστύχημα του Πρωθυπουργού της Τουρκίας. Κι εμείς σαν Τούρκοι της Κύπρου, λυπηθήκαμε για τους νεκρούς και ευχαριστούμε το Θεό, για τη διάσωση του Πρωθυπουργού.

Συμμετέχουμε στη νέα ατμόσφαιρα των καλών σχέσεων και της ευτυχίας.

Εκτιμούμε τις δυσκολίες, τις οποίες οι ενδιαφερόμενες Κυβερνήσεις είχαν να αντιμετωπίσουν, για να μας δώσουν αυτά που μας δίδουν σήμερα.

Ας ελπίσουμε ότι θα έχουμε από τώρα συνεχή συνεργασία με πνεύμα καλής θέλησης, αδελφότητας και συναντίληψης και ότι όλοι θα αγωνισθούμε για το καλό της Κύπρου και αυτών που είναι τόσο στενά συνδεδεμένοι με αυτό.

Ό,τι και αν έχουμε θυσιάσει ή παραχωρήσαμε σαν Τούρκοι της Κύπρου, άξιζε να θυσιασθεί ή να παραχωρηθεί, διότι αισθανόμαστε ότι σε αντάλλαγμα έχουμε κερδίσει την πλήρη συνεργασία και φιλία της Ελληνικής κοινότητας. Ειλικρινά ελπίζουμε ότι αυτό θα αισθάνονται και αυτοί και θα αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο θα δεχθούν και αυτοί τις θυσίες και τις υποχωρήσεις τους.

Ευχαριστούμε, Κύριε Πρόεδρε, την Κυβέρνηση σας, για τη φιλοξενία που μας επιφύλαξε, και ελπίζουμε ότι μέσα σ' αυτό το πνεύμα και την

αντίληψη η Κύπρος θα είναι ένας σταθερός φίλος όλων των τριών Κυβερνήσεων που αντιπροσπεύονται σ αυτή την αίθουσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τώρα Κύριοι νομίζω ότι η δουλειά μας έχει επίσημα συμπληρωθεί εκτός εάν υπάρχει ο,τιδήποτε που θα ήθελε κάποιος να συμπληρώσει. Αλλά υπάρχουν ένα ή δύο μικροπράγματα τα οποία πρέπει να θυμούμαστε και παρακαλώ διορθώστε με, αν κάμνω λάθος. Εκτός από την υπογραφή του εγγράφου από τους Πρωθυπουργούς, στο οποίο αναφέρθηκα προηγουμένως, θα υπάρξει βεβαίως, ανάγκη για κάποια δήλωση προς τον Τύπο.

Εκείνο που θα πρότεινα είναι ότι μπορούμε να στείλουμε ένα μήνυμα και εάν ο κ. Μεντερές είναι σε θέση να μας δεχθεί στις πέντε (θα βρούμε την κατάλληλη ώρα) ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας και εγώ θα μεταβούμε και θα τοποθετήσουμε τα ονόματα μας πάνω στο έγγραφο και να ζητήσουμε από αυτόν να το υπογράψει, ώστε να συμμετάσχει στην τελική πράξη των Πρωθυπουργών.

Τώρα δεν έχω αμφιβολία ότι θα ήταν χρήσιμη ευκαιρία για συζήτηση οποιωνδήποτε σημείων, την οποία θα θέλαμε να κάνουμε ενώ βρισκόμαστε εδώ. Μετά τη συνάντηση αυτή, μπορούμε να διακόψουμε τη συζήτηση και να μετακινηθούμε σε άλλη αίθουσα και εκεί θα υπάρξει ευκαιρία να ασχοληθούμε με οποιοδήποτε άλλο θέμα.

Αντιλαμβάνομαι ότι έχει συμφωνηθεί όπως όλα τα έγγραφα δημοσιευθούν την προσεχή Δευτέρα. Πρέπει να καθορίσουμε την ώρα, ώστε να είναι βολική σε όλους και δεν πρέπει, και επαναλαμβάνω ότι δεν πρέπει να κυκλοφορήσουν στον Τύπο μέχρι την καθορισμένη ώρα. Αυτό θα είναι βολικό για όλους, τόσο στην Ελληνική όσο και στην Τουρκική Κυβέρνηση. Τα έγγραφα θα δημοσιευθούν στις πέντε (ώρα Γκρίνουιτς) της Δευτέρας.

Εκτός του ότι τα έγγραφα θα δίδουν όλες τις λεπτομέρειες, θα ήταν καλύτερο, όλα τα έγγραφα να εμφανισθούν στον Τύπο, όλου του κόσμου ταυτόχρονα.

Από την άλλη πρέπει να προβώ σε δήλωση στη Βουλή των Κοινοτήτων. Θα κάμω μια γενική περιγραφή της εικόνας και θα αποφύγω λεπτομέρειες αριθμών και αυτού του είδους η έκθεση ίσως να είναι κάπως δύσκολη. Ελπίζω να μπορέσω να κάμω κάτι τέτοιο με τον τρόπο που εσείς θα νομίζετε σαν σωστό. Πρέπει να προβώ σε δήλωση στη Βουλή των Κοινοτήτων, διότι ο Υπουργός Εξωτερικών και εγώ, πρέπει να πάμε σε ένα άλλο ταξίδι τις προσεχείς μερες. Το Σάββατο πάμε στη Μόσχα, και ελπίζω να με συνοδεύσουν οι ευχές σας.

Εισηγούμαι, ως εκ τούτου, ότι πρέπει να λεχθεί κάτι τέτοιο εκ μέρους του κ. Χόουπ που είναι ο εκπρόσωπος της Διάσκεψης στις έξι το απόγευμα. Το τι θα λεχθεί θα υπογραφεί. Στις έξι ο κ. Χόουπ δυνατό να πει αυτό και σας παρακαλώ μη διστάσετε να προβείτε σε άλλες εισηγήσεις:

" Η διάσκεψη τερμάτισε τις εργασίες της επιτυχώς αυτό το απόγευμα. Επετεύχθη συμφωνία. Ο Πρωθυπουργός της Βρετανίας θα προβεί σε δήλωση στη Βουλή των κοινοτήτων αργότερα σήμερα. Οι πλήρεις λεπτομέρειες και τα έγγραφα θα δημοσιευτούν ταυτόχρονα στις πρωτεύουσες των τριών χωρών τη Δευτέρα στις 5 το απόγευμα (ώρα Γκρίνουιτς). Θα δημοσιευθούν επίσης στη Λευκωσία.

Είναι εντάξει αυτό Κύριε Αβέρωφ;

ΑΒΕΡΩΦ: Θα πρότε να προστεθεί μια φράση που να αναφέρεται στο πνεύμα της στενής συνεργασίας που επικράτησε σ' αυτή τη Διάσκεψη. Υπάρχει το επίσημο έγγραφο. Μπορούμε να το πούμε αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτό είναι πολύ ψυχρό. Μόνο οι πολιτικοί ζεσταίνουν τις καρδιές. Συμφωνώ να προστεθεί η φράση "πνεύμα αμοιβαίας συνεργασίας και εμπιστοσύνης- στενή συνεργασία επεκράτησε". Καλά το έχω διατυπώσει; Είναι σωστό; Θα προβούμε σε γενική ανακοίνωση τώρα.

ΑΒΕΡΩΦ: Μπορείτε να ρωτήσετε και τον κ. Ζορλού;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : Νομίζω ότι μπορούμε να

μετακινηθούμε στην άλλη αίθουσα. Μπορούμε να στείλουμε νομίζω ένα μήνυμα στο Νοσοκομείο και ο κ. Καραμανλής και εγώ να πάμε εκεί, αν τον βολεύει και οι άλλοι να παραμείνουν εδώ να συνεχίσουν τις διαβουλεύσεις τους.

(Τέλος πρακτικών).